

The Problem Of The First Educator Philosopher Within The Scope Of Plato's Republic

Serkan BAYRAM¹

¹ Sakarya University, Institute of Social Sciences, Serdivan /Sakarya/ Turkey

E-mail: serkanbyrm@hotmail.com

Abstract

To Socrates, since he knows that he does not know, a philosopher is a person who questions both himself and the people asserting that they are knowers. In conjunction with this role, he is also a horsefly trying to awake the snoozing state. However, Plato thinks that the role assigned by his teacher to the philosopher is not enough to found a good state by stopping the social collapse in his time. For, to him, the philosopher must be a king who possesses the knowledge of truth in order that a good state can be founded. Thus Plato determines philosopher's new role by giving both epistemic and political power to him. From now on, he is a person who will sketch out the best state ever on the strength of the knowledge of truth and put this into force. But at this point, the question 'What is the criterion for deciding whether the philosopher possesses the knowledge that he is claimed to possess?' raises a problem. For aforesaid knowledge can be neither expressed in words nor conveyed to someone else; it is a type of knowledge that will remain a puzzle in the knower, that is, the philosopher. Now then, if it is not possible to determine the knowledge that is the key criterion of philosophership, then it is not possible to determine who the first philosopher is and how he becomes philosopher, either.

Keywords: Philosopher King; State; Idea of Good; Knowledge; Education

---

Extended Summary

Plato states that many political and moral disorders, corruptions arise in his period of life. Nevertheless, he does not abandon himself to the ravages of negative conditions of that period. In other words, he thinks that it is possible for states where injustice, evil reigns to reach salvation, happiness. It can be said that the sense of social responsibility, which a real philosopher has to possess, lies at the background of his thought. However, Plato is also aware of the fact that only having such a comprehension is not a sufficient condition of saving the social life being corrupted. Because of this, he puts forward the following famous formula: Unless philosophers are kings or kings are philosophers in a state, it is not possible for that state to get rid of trouble. However, it has to be immediately pointed out that the people whom Plato regards as philosophers are not the so-called philosophers living in his time; the philosophers he is speaking of are real philosophers.

The person called real philosopher has to have some innate characteristics, values. These values are in general as follows: to possess innately a strong memory and ease of learning; to be a friend of truth, courage, contentedness, and temperance; to be straightforward and not to lie; not to pay attention to richness and pretension; to be keen on science and knowledge; to love the whole of being, not a part of it; to prize the pleasures of soul rather than those of body. On the other hand, the innate presence of these characteristics or values in someone is the potential condition of becoming a real philosopher; for a person has to have the exact knowledge of being in order to be a real philosopher. And to reach the exact knowledge of being, it is necessary for the philosopher-natured person to complete a long-term education programme in a good state. Now, who is the person that will educate him? To Plato, the one who will educate a philosopher-natured person has to be purely and simply a real philosopher. But at this point, Plato expresses such a thought: The form of state ideal for philosopher does not exist today; therefore, who are philosopher-natured are being corrupted. This thought provides us with seeing an important paradox. While the condition of education of philosopher is a good form of state, similarly, the condition of emergence of a good form of state is the kingship of philosopher. In other words, a good form of state requires a philosopher possessing knowledge, and the education of philosopher, a good form of state. In this case, the paradox 'whether philosopher has to precede, or form of state' arises. Besides, if there is not a form of state ideal for philosopher in Plato's time, then, it can also be said that there is not a philosopher accordant with his account of philosopher, that is, a philosopher who has the knowledge of truth and who, having this sort of knowledge, will educate the philosopher-natured people. In this case, it becomes possible to ask the questions 'Who is

the first philosopher, or rather the first educator philosopher?’ and ‘How does he become philosopher?’

In addition to the paradox above, it is possible to speak of another paradox. This one is a paradox arising from the famous cave allegory: Some people live in an underground, cave-like dwelling, in a situation that their feet and necks are fettered and their faces are directed to the wall of cave since their childhood; there is a fire burning far above and behind them, a steep path between the fire and those prisoners, along this path a low wall, and people walking along the wall. The people carry various instruments and puppets made out of stone or wood. The shadows of the people walking along the low wall and of the objects in their hands reflect on the wall of cave because of fire. The prisoners, who are even unable to move their necks, think that the shadows reflecting on the wall of cave are real and the voices of people walking are the voices of shadows on the wall of cave. However, the prisoners in the cave think themselves knowing although they think the shadows in front of them real and they are ignorant because they are unaware of the real source of truth. There is only one way for them to learn the situation in which they are and end their ignorance; that is to go out of the cave and contemplate the real source, the sun of truth, that is, the idea of good. Now, is it possible to go out of the cave?

To Plato, it is possible to take the prisoners out of the cave. However, this possibility in itself may seem paradoxical. The following question may provide us with seeing the paradox in question: Who is the person that unchains prisoner, who is desired to be taken out of the cave? At the beginning of the cave allegory, Plato says: Let us see human being as enlightened and unenlightened by means of education. Accordingly, it can be said that it is possible to go out of the cave only by being educated. Now then, it is possible to regard unchaining the prisoner as educating him. In this case, the question above should be asked once again in this way: Who is the first educator of prisoner, who is desired to be taken out of the cave? It can be said that this question also tacitly involves the questions ‘Who is the first person who goes out of the cave?’ and ‘How does he go out?’ For if going out of the cave, that is, heading towards the idea of good by noticing the shadow is possible by means of education, then, the person who unchains Plato’s prisoner, that is, educates him also has to have an unchainer, educator, that this continues forever. This is a quite important paradox arising in concern with the problem of first philosopher/first educator philosopher.

Even though, in terms of the paradoxes put forth hither, it does not seem possible to determine who the first philosopher/the first educator philosopher is, how he becomes philosopher, and whom and how he educates, such an assumption can be made: The first philosopher/the first educator philosopher is Plato. Accordingly, it should be assumed that Plato has the knowledge of idea

of good. However, it has to be immediately pointed out that Plato does not exactly explain what the idea of good is. For, even though it is contemplated, since it is something superior to being, what it is cannot be expressed in the field of language. And for this reason, knowledge of it cannot be conveyed to someone else.

Now then, it has to be accepted that the knowledge of idea of good will remain a puzzle in the knower. If it is a mystery, it is not possible to determine who possesses it. At the same time, this means that the key criterion of philosophership of real philosopher –to have the exact knowledge of being– remains unclear. Thus the possibility of recognition of real philosopher disappears. If it is not possible to determine and recognise both the key criterion of philosophership and the real philosopher, then, it is not possible to determine who the first philosopher/the first educator philosopher is and how he becomes philosopher, either.

Platon'un Devlet Diyalogu erevesinde İlk Eğitimci Filozof Problemi

Serkan BAYRAM¹

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Serdivan /Sakarya/ Turkey

E-mail: serkanbyrm@hotmail.com

z:

Sokrates'e göre filozof "bilmediğini bilen" olduğu için hem kendini hem de "bilen" olduğunu iddia eden kişileri sorgulayan bir kişidir. Bu rolüyle birlikte filozof, aynı zamanda, uyuklamakta olan devleti uyandırmaya çalışan bir at sineğidir. Ne var ki Platon kendi dönemindeki toplumsal kşn durdurulup iyi bir devletin kurulabilmesi için hocasının filozofa vermiş olduğu rolün yeterli olmadığını düşünür. Çünkü ona göre iyi bir devletin kurulabilmesi için filozofun hakikatin bilgisine sahip olan bir kral olması gerekir. Böylece Platon gerek bilginin gücünü gerekse siyasal gücü filozofa vermek suretiyle onun yeni rolünü belirlemiş olur. O artık hakikatin bilgisine dayanarak olabilecek en iyi devletin taslağını çizecek ve bunu uygulamaya koyacak olan bir kişidir. Ancak tam da bu noktada söz konusu filozofun sahip olduğu iddia edilen bilgiye gerçekten sahip olup olmadığının lct nedir? sorusu bir problem olarak belirir. Çünkü söz konusu bilgi dile dökülebilir olmadığı gibi bir başkasına da aktarılabilir değildir; bilende, yani filozofta sır olarak kalacak olan bir bilgidir. şu halde filozofluğun temel lct olan bilgiyi belirlemek mümkün değilse ilk filozofun kim olduğunu ve onun nasıl filozof olduğunu da belirlemek mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Filozof Kral; Devlet; İyi İdeası; Bilgi; Eğitim

---

GİRİŞ

Platon kendi yaşadığı dönemde hem siyasal hem de ahlâkî bakımdan birçok düzensizliğin, bozulmanın meydana çıktığını bildirir.

“...yazılı kanunlar bozulmuştu, kötülükler o kadar fazlasıyla artmıştı ki halkın çıkarlarını düşünen benim gibi bir insan bile yaşananlar karşısında şaşırılmıştı. Olaylar âdeta akıntıya kapılmıştı. Ancak yine de olanları değiştirebilmek ya da en azından durumu iyileştirmek adına çözüm yolu bulmaya çalışıyordum” (Mektuplar, 2010: 325d-326).

Bununla birlikte, bozulmanın, kötülüklerin söz konusu dönemde artmış olmasına şaşmamalı. Çünkü Platon kendisinin Hesiodos tarafından ortaya konulan beş soy mitosunun sonuncusu olan “demir soy” döneminde yaşadığını söyler (Kratylos, 2000: 398a). Hesiodos’a göre bu soyun yaşadığı dönemde adaleti güçlüler ellerinde bulunduracak, kötüler iyilere saldıracak, insanlar tüm saygılarını kötü ve adaletsiz davranan kişilere sunacak, böylece acılar içinde yaşayacaklar (Hesiodos, 2012: m. 190-200). Soy mitosunun bu kâhince öngörüsünün -özellikle adalesizliğin- yukarıdaki pasaj bakımından Platon döneminde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Ancak Platon demir soyun acılarını hafifletmek ya da özlem duyulan altın soyun¹ temellerini atmak için kendisini kötü olayların akıntısına kaptırmaz ve bir çözüm yolu bulmak için *pandoranın*² kutusundan çıkartılmayan mitsel umuda³ karşılık kendi içindeki umuda sarılır. Çünkü Platon demir soyun mutlak bir kötülüğe mahkûm olduğunu, bundan dolayı da hiçbir iyi insanın bulunmadığını düşünmez. Eş deyişle o, kendi döneminde iyi ve akıllı insanlar bulunduğunu düşünür (Kratylos, 2000: 398b). Bu düşüncenin, belki, Platon’un içinde yaşadığı toplumun geleceğiyle ilgili kaygılarını hafiflettiği ve toplumsal kurtuluşla ilgili umudunu beslediği söylenebilir. Bir başka ifadeyle, Platon adaletsizliğin, kötülüğün hüküm sürdüğü devletlerin kurtuluşu, mutluluğa

¹ Altın soyla ilgili olarak bkz. Hesiodos, 2012: m. 110-125. Ayrıca bkz. Kratylos, 2000: 398a’da Platon bu soyun iyi ve güzel bir soy olduğunu söylüyor.

² Bkz. Hesiodos, 2012: m. 80-85 ve devamı. “...Sonra kutunun içine bir ses koydu Zeus. İsmi de Pandora olmuştu. Anlamı tüm tanrıların hediyesiydi. Olmos’ta yaşayanların babaları insanlara göndermişti onu.”

³ Bkz. Hesiodos, 2012: 95-100. “Zeus’un isteğine uygun şekilde bir tek umut kutudan çıkmadı. Çünkü Zeus böyle istemişti. Tam umut çıkacakken Pandora kapağı kapadı. O günden bu yana insanların başı dertten kurtulmuyor.”

ulaşmasının mümkün olduğunu düşünür. Böyle bir imkânı Platon, geleneği karşısına alma pahasına, şu tehlikeli⁴ formülle ortaya koyar:

“Filozoflar bu devletlerde kral, ya da şimdiki kral, önder dediklerimiz gerçekten filozof olmadıkça, böylece aynı insanda devlet gücüyle akıl gücü birleşmedikçe, kesin bir kanunla herkese yalnız kendi yapacağı iş⁵ verilmedikçe... bence bu devletlerin başı dertten kurtulamaz...” (Devlet, 2006: 473d).

Bu formülle birlikte Platon, filozofu toplumsal bilinçte var olan olumsuz filozof imajına karşıt olarak devleti ve toplumsal hayatı kurtaracak kişi olarak konumlandırır. Böylece filozofa politik-toplumsal islahatçılık rolü verilmiş olur (Vorlander, 2008: 130). Ancak bu rol düşüncesi Platon tarafından dile getirildiği ilk anda filozofun toplumsal bilinçte değerini arttıracak bir güçten yoksundur. Çünkü filozof, kurtarıcı rolünü almadan önceki durumunda toplumsal kızgınlığın bir nesnesidir. Böyle bir kızgınlığın, dahası hor görmenin temel sebeplerinden biri filozof gibi görünenlerdir. Onlar felsefenin evine giren değersiz yabancılarıdır. Değersiz oldukları için de felsefeyi kirletip dile düşürürler ve böylece onlara türlü kötülükleri yüklemekle birlikte işe yaramaz damgasını vururlar (Devlet, 2006: 495c). Bu durumun hem filozof hem de felsefe kavramlarının toplumsal bilinçte olumsuz anlam yüklemeleriyle bulduklarına işaret ettiği söylenebilir. İşte bundan dolayı Platon tarafından bir kurtarıcı olarak meydana çıkartılan filozofun kendisiyle ilgili olarak toplumsal bilinçte var olan önyargıların kuşkucu bakışıyla karşılaşacağını kabul etmek gerekir. Nitekim Platon bu durumla ilgili olarak şunu dile getirir:

“Çoğunluğa hep çatacak yerde, ona tatlılıkla her şeyi anlatır, bilim sevgisine beslediği önyargıları dağıtırsan, filozof dediğimiz insanların onun tanıdığı filozof olmadığını anlattırsan, gerçek filozofları ona tanıtır, nasıl insan olduklarını, neye yaradıklarını gösterirsen, düşüncesini değiştirebilir. Filozofları oldukları gibi gördüğü gün, çoğunluk başka türlü düşünecek, sana başka türlü cevap verecektir” (Devlet, 2006: 499e-500a).

Bu pasajdan da anlaşıldığı üzere çoğunluğun tanıdığı filozof gerçek filozof değildir. Onun tanıdığı filozof felsefenin evine giren değersiz bir yabancıdır. Yani “görünüşte filozof”tur. Bu tür filozoflar ile Platon’un devletin başına geçirmek istediği gerçek filozoflar birbirlerinden oldukça farklıdır. Eğer bu fark iknâ edici bir şekilde ortaya konulabilirse görünüşte filozofların toplumsal

⁴ Söz konusu formülün tehlikesiyle ilgili olarak bkz. Devlet, 2006: 473e-474a.

⁵ Platon’a göre nasıl ki insan ruhunun akıl, kızgınlık, arzu adı verilen üç yönü varsa devlette de bu yönleri tekabül eden sınıflar vardır. Buna göre akla yöneticiler sınıfı, kızgınlığa savaşçılar sınıfı, arzuya çalışanlar sınıfı tekabül eder. Ve her bir sınıfın bir erdemi vardır. Yöneticilerin erdemi bilgelik, savaşçıların erdemi cesaret, çalışanların erdemi ölçülülüktür. Adalet ise tüm sınıfların erdemidir. Ve her bir sınıf kendi işini yaparsa adalet tesis edilmiş olur. Daha geniş malumat için bkz. Devlet, 2006:439d-443b.

bilinçte filozofluğun değeriyle ilgili yaratmış oldukları olumsuz imajı ortadan kaldırmak, bunun yerine gerçek filozofun imajını yerleştirmek mümkün hale gelir.

Peki, bu imaj değiştirme işi, yani gerçek filozofun görünüşte filozoftan farkını ortaya koymak nasıl mümkündür? Dahası her iki filozof tipini birbirinden ayıracak olan temel ölçüt nedir? Platon bu ölçütün “varlığın tam bir bilgisi” olduğunu söyler (Devlet, 2006: 486e). Demek ki gerçek filozof varlığın tam bir bilgisine sahip olmak bakımından görünüşte filozof olandan farklıdır.

Filozofun bilgi sahibi olmasının gerekli olduğu düşüncesi Platon felsefesinin genel amacı olduğu söylenebilecek olan iyi bir devlet düzeni kurmak suretiyle ahlâkî-siyâsî çöküşü durdurma ideali bakımından hayati bir öneme sahiptir. Çünkü filozofun taslağını çizeceği devletin hakikate uygun olması gerekmektedir (Devlet, 2006: 500e-501d). Bu uygunluğun filozof tarafından doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi de filozofun hakikatin bilgisine sahip olmasıyla mümkündür.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki “filozof bilgi sahibidir” düşüncesi Platon felsefesi için hayati bir öneme sahip olsa da, aynı zamanda, söz konusu felsefe için önemli bir problemin de başlangıç noktasıdır. Problem önemlidir, çünkü o çözülemediği takdirde filozofluğun ölçütünün gerçekten bilgi sahibi olmaklık olup olmadığını belirlemek mümkün değildir. Bu imkânsızlık ise filozofu tanıma, onun kim olduğunu bilme imkânını ortadan kaldırır. Böylece Platon’un devletin kurulması ve yönetilmesiyle ilgili olarak ortaya koyduğu filozof kral düşüncesi sarsılmış, dahası temelsiz kalmış olur. İşte çözülemediği takdirde yıkıcı sonuçlar doğurabilecek olan problem şudur: İlk filozof kimdir, o nasıl filozof olmuştur?

İlk Filozof Probleminin Ortaya Çıkışı: Filozof Mu Önce Gelmelidir Yoksa Devlet Şekli Mi?

Platon hakikatin bilgisine sahip olmasını istediği filozofun bu bilgiye ulaşabilmesi için filozof yaratılışı⁶ olmasının zorunlu olduğunu düşünür. Bu, bir

⁶ Filozof yaratılışı olma düşüncesini *Phaidros*’ta bahsi geçen Adrasteia kanununa dayandırmak mümkün gibi. “Bir de Adrasteia kanunu var. Buna göre, bir Tanrının ardı sıra gitmiş ve asıl gerçeklerden bazılarını görmüş olan her ruh, bir dahaki devrine kadar esen kalır ve daima Tanrısının ardı sıra gidebilirse, her zaman esenlik içinde olur. Fakat ruh, Tanrıların ardı sıra gidemediği için gerçekleri temaşa edemez, bir bahtsızlık eseri olarak da unutmaya ve kötülüğe gömülürse, ağırlaşır, bir kere de ağırlaştı mı, kanatlarını kaybedip yeryüzüne düşer. Bu kanuna göre, böyle bir ruhun hiçbir hayvanın ilk neslinde yerleşmemesi buna karşı, gerçeklerin en çoğunu görmüş olan bir ruhun ilerde feylesof veya güzelin, Musaların ve aşkın dostu olabilecek bir

kişinin, eğer yaratılıştan belli özelliklere sahip değilse, sonradan filozof olma imkânını ortadan kaldıran bir düşüncedir. Buna göre hakikatin bilgisine ancak ve ancak yaratılıştan belli özelliklere sahip olanların ulaşma imkânı vardır. Bundan dolayı Platon “Tam bir filozof olmak isteyende aranan bütün değerleri bir araya toplayan yaratılışlar insanlar arasına binde bir gelir” (Devlet, 2006: 491b) der.

Söz konusu değerler genel olarak şunlardır: Yaratılıştan sağlam bir hafızaya ve öğrenme kolaylığına sahip olmak; gerçeğin, yiğitliğin,⁷ tokgözlülüğün, ölçülülüğün⁸ dostu olmak; özü sözü bir olup yalan söylememek⁹; zenginliğe ve gösterişe önem vermemek; bilime düşkün ve bilgisever olmak; varlığın bir kısmını değil onun bütününe sevmek; beden zevklerinden ziyade ruhun zevklerine değer vermek (Devlet, 2006: 485b-487a; 536a; 581e).

Ne var ki filozof yaratılışlı kişinin sahip olduğu değerler onun gerçek bir filozof olması için yeterli koşullar değildir. Yani filozof yaratılışlı olmak gerçek bir filozof olmanın sadece önkoşuludur. Çünkü gerçek bir filozof olmak için filozof yaratılışlı olanın filozofluğun son ve temel ölçütü olan hakikatin bilgisini kazanması gerekir. Ancak bu bilginin kazanılabilmesi için filozof yaratılışlı olan kişi filozofun önderliğinde devlet destekli olan belli bir eğitim¹⁰ programını bitirmelidir. Burada bahsi geçen devlet herhangi bir devlet olmayıp filozof yaratılışlı olan kişinin hem sahip olduğu değerlerinin korunabileceği hem de

---

adamın tohumunda yerleşmesi gerekir.” (Phaidros, 1997: 248c-d). Bununla birlikte filozof yaratılışlı olma düşüncesini Platon’un iyi ve kötü doğumların sırrı olarak belirttiği “geometrik sayı” tezi bakımından da ele almak mümkün gibi. Bkz. Devlet, 2006: 546c-547a.

⁷ Bkz. Phaidon, 2001: 68b.

⁸ Ölçülü yaşamın ölçüsüz yaşamdan üstünlüğüyle ilgili olarak bkz. Gorgias, 2006: 493c-d. Ayrıca bkz. Phaidon, 2001: 68b.

⁹ Platon her ne kadar filozofun yalan söylememesinin gerekli olduğunu düşünüyorsa da “devlet yararı” için yalan söylemesini, ki yalan bir bakıma ilaçtır, gerekli görür. Ayrıca bu yalan söyleme hakkı sadece devleti yönetenlere ait olduğunu, yönetilenlerin asla bu yola başvuramaları, eğer başvururlarsa cezalandırılmaları gerektiğini söyler (Devlet, 2006: 389b-d; 459c-d). Ancak bu durum hangi gerekçeyle ilgili olursa olsun filozof için yine de doğruluktan ayrılmaktır. Oysaki Platon filozofun *Devlet* 475e de doğruluğu seven olduğunu söylerken; Yasalar 730c de ise “Tanrılar için de, insanlar için de bütün iyilerin başında ‘doğruluk’ gelir: mutlu ve rahat olmak isteyen kişinin olabildiğince uzun süre doğru bir adam olarak yaşam sürmesi için, başlangıçtan beri doğruluktan ayrılmaması gerekir. Çünkü güvenilir insan odur.” der. Pekiyi, bu durumda devlet yöneticisine veya filozof krala güvenmek mümkün müdür? Ayrıca Popper’ın eleştirisi için bkz. 2008: 181-183. Bununla birlikte “soylu yalan”ın pragmatik açıdan etkililiğiyle ilgili olarak bkz. Allen, 2010: 132-137.

¹⁰ *Devlet*’te filozofun devlet destekli bir eğitimle yetiştirilmesinin gerekli olduğu düşüncesi savunulur. Bkz. Devlet, 2006: 520a. “Devlet seçkin yurttaşlar yetiştirmeye uğraşıyorsa, bu onların keyiflerince yaşayıp, dilediklerini yapmaları için değil, devlet düzenini sağlamlaştırmaya yardım etmeleri içindir.”

kendisine uygun bir eğitim alabileceği iyi düzenlenmiş bir devlettir. Aksi halde binde bir ortaya çıkan filozof yaratılışlı kişiler bozulmaktan kurtulamazlar. Çünkü “Filozof yaratılışının değerleri bile kötü bir düzenin boyunduruğu altında insanın kendinden uzaklaşmasına sebep olur”¹¹ (Devlet, 2006: 495a). Buna göre kötü bir düzen içinde iyi bir eğitimin olabileceğini düşünmek pek mümkün değildir. Böyle bir durum ise filozof yaratılışlı olan kişinin sahip olduğu değerlerin bozulmasına yol açar ki, bu, Platon’a göre toplum açısından tehlikeli bir durumdur. Başka bir ifadeyle, en güzel değerlere sahip olan insanlar kötü bir şekilde eğitilirse kötünün kötüsü olurlar; büyük suçlar işleyip korkunç kötülükler yaparlar (Devlet, 2006: 491e). Platon böyle bir durumun ortaya çıkmasının temel sebebini filozof yaratılışlı olanın eğitilebileceği devlet şeklinin yokluğuna dayandırır: “Filozofa göre devlet şekli yok bugün. Bu yüzden de filozof bozuluyor. Kötü yola gidiyor. Yeni bir toprağa atılan yabancı bir tohum nasıl soysuzlaşır, o yeni toprağın özelliklerine uyarsa, bugünkü şartlar içinde de filozof tabiatı olduğu gibi kalamaz, bir başka tabiata çevrilir” (Devlet, 2006: 497b).

Şu halde, filozof yaratılışlı bir kişi ancak ve ancak iyi bir devlet şekli içinde eğitilirse filozof olabilir. Ancak Platon’un bu düşüncesi önemli bir paradoksu içermektedir. Buna göre nasıl ki filozofun eğitilebilmesinin koşulu iyi bir devlet şekliyse, iyi bir devlet şeklinin ortaya çıkabilmesinin koşulu da filozofun yönetici veya kral olmasıdır. Eş deyişle iyi bir devlet şekli bilgiye sahip bir filozofu, filozofun eğitilebilmesi de iyi bir devlet şeklini gerektirmektedir. Bu durumda filozof mu önce gelmelidir, yoksa devlet şekli mi paradoksu ortaya çıkar. Ayrıca, yukarıdaki pasaj bakımından, Platon’un yaşadığı dönemde filozofa göre devlet şekli yoksa onun filozof tasavvuruna uygun, yani hakikatin bilgisine sahip ve bu bilgiye sahip olduğundan dolayı filozof yaratılışlı olanları eğitecek bir filozofun da olmadığı söylenebilir. Bu durumda ilk filozof, dahası ilk eğitimci filozof¹² kimdir ve o nasıl filozof olmuştur sorularını sormak mümkün hale gelir.

Ayrıca ilk filozof probleminin Platon’un anladığı anlamda bir devlet şekliyle olan ilişkisini daha iyi anlayabilmek için şu soruyu sormak gerekmektedir: İyi bir devlet şekli içinde yaşamadan, dahası devlet destekli bir eğitim almadan da filozof olmak mümkün müdür?

¹¹ Pekiyi, kötü bir düzen içinde yaşadığı söylenebilecek olan Sokrates kendisinden uzaklaşmış mıydı, yoksa baldıran zehrini içerken bile kendini korumuş muydu?

¹² İlk eğitimci filozofun “eğitimci” olmadan önce filozof olması gerekmektedir. Çünkü filozof yaratılışlı bir kişinin ancak filozof olduktan sonra yani hakikatin bilgisini kazandıktan sonra eğitimci olması mümkündür. Eşdeyişle Platon felsefesinde filozof olmadan önce eğitimci olmak mümkün değildir. Bu bakımdan ilk filozof probleminin ilk eğitimci filozof probleminde içkin olduğunu söylemek mümkündür.

“Öteki devletlerde filozofluğa yükselen kişilerin politika gürültülerine karışmamaları anlaşılır; çünkü onlar, devletlerinin isteğine aykırı olarak kendi kendilerini yetiştirmişlerdir. İnsan kendi kendini yetiştirip de ekmeğini kimseye borçlu olmadı mı, hiç kimseye de hesap vermek zorunda değildir” (Devlet, 2006: 520b).

Görüldüğü gibi salt iyi bir devlet şekli içinde yaşamak ve bu devletin belirlemiş olduğu bir eğitim programını bitirmek filozof olmanın zorunlu koşulu değildir. Yani bir insanın Platon’un dile getirmiş olduğu gibi filozof yaratılışlı olması mümkün olduğu halde bir devlet şekline veya düzenine bağlı olmadan “kendi kendini yetiştirmesi” ve filozofluğa yükselmesi imkânı vardır. Eğer bu böyleyse Platon niçin kendi yaşamış olduğu dönemle ilgili olarak filozofa göre devlet şeklinin olmadığı, bu yüzden filozof yaratılışlı olanın bozulduğunu düşünür? Onun bu düşüncesinin arka planında insan ruhu ile toplumsal yaşam arasında kurmuş olduğu ilişkiye dayanan bir ilkenin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu ilke şudur: “Daha büyük olan bir şeyde doğruluk, daha büyük ölçüde vardır. Onu orada görmek daha kolaydır” (Devlet, 2006: 368e-369a). Burada bahsi geçen daha büyük olan şey “toplum”, onun kendisine göre daha büyük olduğu şey ise “tek bir insan”dır. İşte bu tek bir insanın ruhunu daha iyi ve doğru bir şekilde anlayabilmek için öncelikle onun bağlı olduğu şeyi, yani toplumu, toplumsal yaşamı veya düzeni anlamak gerekir. Ayrıca tek bir insan ruhu ile toplum arasında kurulan bu ilişkinin bir vazgeçişin, bir kopuşun temeli olduğu söylenebilir. Bununla ilgili olarak şu düşünceyi dile getirmek mümkündür:

“O, Sokrates’in en güvenilir ve kendisini ona en çok adanmış olan öğrencisiydi. Hocasının hem yöntemini hem de temel ahlaksal görüşlerini benimsemişti. Buna karşın, Platon’un ‘Sokratik diyaloglar’ diye adlandırılan ilk döneminde bile Sokrates’in düşüncesinde yabancı olan bir öge vardır. Sokrates, Platon’u felsefenin insan sorunu ile başlaması gerektiğine inandırmıştı. Ama Platon’a göre, araştırma alanımızı genişletmeden bu felsefi soruyu yanıtlamayız. Kendimizi insanın bireysel yaşamının sınırları içine kapadığımız sürece, insanın uygun bir tanımını bulamayız. İnsan doğası, bu dar açı içinde kendisini göstermez. İnsan ruhunda küçük harfler yazılmış olan ve bu nedenle, hemen hemen okunamayan şey, eğer onu insanın siyasal ve toplumsal yaşamında daha büyük harflerle okursak, açık ve anlaşılabilir bir hale girer. Platon’un *Devlet*’inin başlangıç noktası bu ilkedir” (Cassirer, 2005a: 273).

Devlet’in yukarıda bahsedildiği anlamda bir başlangıç ilkesi olması, böylece tek bir insanı anlamının yolunun toplumsal yaşamı anlamaktan geçtiğinin düşünülmesi Sokratik kendini bilme isteminden vazgeçme olarak anlaşılabilir. Çünkü insanın salt kendini bilmeye çalışması, yani içinde yaşadığı toplumsal doğayı hesaba katmaması, bu bakımdan özel ve genel yaşamın birbirleriyle olan bağlantısını görememesi kendini bilme çabasının genel olarak

ereğine ulaşamamasıyla sonuçlanır. Çünkü genel yaşam kötüleşmiş, yozlaşmış ise özel yani tek bir insan yaşamının ereğine ulaşması mümkün değildir (Cassirer, 2005a: 273).

Böylece Platon'un niçin filozof yaratılışlı olanın sahip olduğu değerlerin bozulmaması için iyi bir devlet düzeni içinde yaşamasının gerekli olduğu düşüncesini daha açık bir şekilde anlamak mümkündür. Bir başka deyişle, filozof yaratılışlı olan kişi toplumsal yaşamla, düzenle ilişkili olduğu için onlardan etkilenmektedir. Yani kötü bir düzen içinde yaşayan filozof yaratılışlı kişi bozulurken, iyi bir düzen içinde yaşayan ise var olan değerlerini korur.

Filozof yaratılışlının filozof olabilmesi için iyi bir devlet düzeni içinde eğitilmesinin, yaşamasının bir koşul olarak öne sürülmesini Platon'un filozofa yüklemiş olduğu devlet yöneticisi olma ödevinin mantıksal temeli olarak anlamak mümkündür. "...biz sizi kendi yararınız için olduğu kadar, devletin de yararı için, arı kovanlarındaki beyler gibi olmanız için yetiştirdik. Size öteki filozoflardan daha geniş, daha olgun bir eğitim verdik. Sizi, felsefeyi devlet işleriyle uzlaştırabilecek¹³ bir hale getirdik" (Devlet, 2006: 520b-c). Buna göre filozof devletin vermiş olduğu eğitimle¹⁴ "arı kovanındaki bey" yani "devlet yöneticisi" olmak için eğitilen bir kişidir. Aynı zamanda filozof diğer devletlerde filozofluğa yükselenler gibi kendi kendini eğitmemiş olduğundan devlete karşı borçludur. Bu borcunu ödeyebilmesi için de ödevini yerine getirmek, yani sırası geldiğinde devletin başına geçmek durumundadır. Böylece filozof hakbilir¹⁵ olarak hakka uygun davranmış olacaktır.

Devletin bu haklı isteğiyle birlikte hem devlet işleriyle uzlaştırılan felsefenin hem de devletin planlı eğitim programıyla belli bir görevi yerine getirmek için eğitilen filozofun resmileştiğini söylemek mümkündür. Yani *Devlet*'le birlikte karşımıza devlete ait "resmi bir felsefe", devlet için yetiştirilen "resmi bir filozof" çıkar.¹⁶ Bu aynı zamanda hem felsefeye hem de filozofluğa

¹³ Krş. Timaios, 2001: 19e.

¹⁴ Eğitimin devlet tarafından verilmesini eğitimin siyasal düzenin hükmü altında oluşunun bir göstergesi olarak kabul etmek mümkündür. Bu aynı zamanda devlet için filozof yetiştirecek olan eğitimci filozofların siyasal düzenin öngördüğü eğitim programının dışına çıkamayacakları anlamına gelir.

¹⁵ Filozofun hakbilir olmasıyla ilgili olarak bkz. Devlet, 2006: 520d-e.

¹⁶ Burada kullanılan "resmi felsefe"den kasıt felsefe eğitiminin devlet tarafından "sınırları çizilmiş ve hedefi belli olan" bir eğitim olarak verilmesi; "resmi filozof"tan kasıt ise filozofun düşünme alanının önceden devletin eğitim programıyla belirlenmiş olmasıdır. Bir başka ifadeyle, resmi filozof belli bir düşünme alanının -ki bu alanın genel olarak hakikat alanı olduğu söylenebilir- sınırları içinde kalması gereken bir filozoftur. Örneğin bu filozofun "Hakikat insanların uydurduğu bir idealdir." demesi beklenemez. Bununla birlikte Platon'un "...eğitimsel

belli bir sınır çizme, onları belli bir düzene sokma işi olarak da anlaşılabilir. İşte Platon ancak bu koşullar altında filozof yaratılışının filozof olabileceğini düşündüğünden dolayı devlet düzeninin, dahası devletin oluşturmuş olduğu toplumsal yaşamın gerekliliğini savunur.

Devlet'teki Kırılma: Filozof Kral Ya Da Bilginin Gücü İle Siyasal Gücün Birleşimi

Devlet, Platon'un filozof ile ilgili düşünceleri söz konusu olduğunda bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir. Çünkü Platon Devlet'le birlikte hem filozofun rolünü değiştirmiş hem de onu devlet şeklinin, toplumsal düzenin etkisine bağımlı kılmıştır. Ancak bu rol değiştirme ve bağımlı kılma durumları Platon'un daha çok *Devlet*'te savunduğu düşüncelerdir. Bu düşüncelerin onun Sokrates'in filozof için belirlemiş olduğu rolden vazgeçmek için oluşturduğu stratejik düşünceler olduğu söylenebilir. Çünkü Sokrates'in filozof için belirlemiş olduğu büyük bir ata benzeyen ve uyuklayan devleti dürten, uyandırmaya çalışan bir at sineği olma rolü¹⁷ Platon'un devleti ve toplumsal hayatı kurtarma amacı için yeterli bir rol değildir. Çünkü dürten filozof güçsüzdür. O, yalnızca uyuklamakta olanları sorgulayarak dürter; onlara bir nebze de olsa kendilerini, bilgisizliklerini tanıma fırsatı sunar, böylece onları erdemli bir yaşama davet eder. Sorgulayan filozofun gücü bu kadardır. O, sorguladığı kişileri ne erdemli bir yaşama zorlar, ne baskı altına alır, ne de onları kötülüklerinden arınsınlar diye cezalandırır. Bu felsefi tavrı takınan filozof topyekün toplumsal düzeni sağlamaktan uzak olduğu gibi toplumsal

---

amacı, benlik eleştirmesini ve genellikle eleştirmeli düşünceyi canlandırmak değildir. Daha çok doktrini belletmektir" (Popper, 2008: 173).

¹⁷ Bu rolle ilgili olarak Sokrates şunu söyler: "...beni öldürürseniz, hem büyük hem cins, ama büyüklüğünden dolayı ağır ve dürtülme isteyen bir ata benzeyen devleti yerinden oynatmak için, tanrının musallat ettiği benim gibi bir at sineğine kolay kolay bir halef bulamazsınız. Ben tanrının, devletin başına musallat ettiği bir at sineğiyim, her gün her yerde sizi dürtüyor, kandırıyor, azarlıyorum; peşinizi bırakmıyorum" (Sokrates'in Savunması, 2001: 30e-31). Her ne kadar Platon'un filozofa vermiş olduğu devleti yönetme rolü gibi olmasa da Sokrates'in bu rolünün de bir bakıma siyasal bir rol olduğu söylenebilir. Pekiyi, Sokrates de Platon gibi filozofun devleti yönetmesinin gerekli olduğunu düşünmüş müdür? Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir: "Bir tanrının veya tanrısal bir ruhun bana görüldüğünden, birçok yerde çok defa söz açtığımı işitmişsinizdir(...) Bir nevi ses olan bu işaret, bana çocukluğumda gelmeye başlamıştı; bu ses beni hep göreceğim işlerden alıkoyar, ama, yap! diye hiçbir zaman emretmezdi. İşte beni siyasete girmekten alıkoyan da budur. Bu alıkoymanın da çok yerinde olduğuna inanıyorum. Çünkü, Atinalılar, ben siyasetle uğraşsaydım, besbelli ki çoktan yok olurdu, ne size ne de kendime, hiçbir iyilikte bulunamazdım. Canınız sıkılmasın ama, hakikat şudur ki, devlette görülen birçok kanunsuz haksız işlere karşı doğrulukla savaşıyor size veya herhangi başka bir kurula karşı gelen hiçbir kimse ölünden kurtulamıyor. Evet, ancak hak yolunda çalışan bir kimsenin, kısa bir zaman olsun yaşayabilmesi için, devlet adamı değil, sadece yurttaş olarak kalması gerekiyor"(Sokrates'in Savunması, 2001: 31c-32).

düzensizliğin güçleri¹⁸ tarafından düzensizliğin düzenini bozduğu için ölüme de gönderilebilir. Nitekim Sokrates bu durumun en iyi örneğidir. İşte Platon böyle bir ölümün haksızlığını görmüş olmalıdır ki siyasal gücün hakbilir olanda bulunmasını istemiştir demek mümkündür. Bundan dolayı da hakbilir olanın, yani filozofun kral olmasının gerekli olduğunu düşünmüştür. Filozofun kral olmasıyla birlikte ancak sorgulayan filozofun yapamadığı,¹⁹ kişileri erdemli bir yaşama veya iyi bir yurttaş yaşamına zorlama,²⁰ baskı altına alma, kötülüklerinden arındırmak için cezalandırma²¹ mümkün hale gelir. Bir başka deyişle filozof kral siyasal güce ve otoriteye sahip olduğu için toplumsal düzeni sağlama imkânını elinde bulundurur. Şu halde filozofun siyasal güce de sahip olmasının gerekli olduğu düşüncesi Platon'un filozofa yüklemiş olduğu rolün önemli temellerinden biridir.

Ne var ki Platon filozofun yalnızca siyasal gücü elinde bulundurmasını üstlenmiş olduğu rol bakımından yeterli görmez. Bundan dolayı filozof siyasal gücü kontrol edebilecek, onu iyi işler için yönlendirebilecek bir başka güce daha sahip olmalıdır ki, bu da bilginin gücüdür. Çünkü bilginin gücünden yoksun bir siyasal güç şana ve şerefe düşkünlüğe, düzensizliğe, adaletsizliğe, zorbalığa mahkûm olmanın zehrini içinde taşır.²² İşte bilgi, bu zehri ortadan kaldıracak olan bir panzehirdir. Demek ki filozof kendisine verilen rolü iyi bir şekilde oynayabilmek için bilginin gücüne de sahip olmalıdır; fakat yalnızca siyasal gücü kontrol için değil, devleti kurmak ve toplumu adalete uygun bir şekilde yönetmek için de.

Filozofun üstlenmiş olduğu rol bakımından bilginin de gücüne sahip olmasının gerekli olduğu düşüncesinin filozofu salt bilgiyi seven, onu arayan olma konumundan çıkardığı söylenebilir.²³ Çünkü salt bilgiyi seven, arayan bir

¹⁸ Sokrates gençleri yoldan çıkarmak, devletin tanrılarına inanmamakla kendisini suçlayan güçleri şu şekilde dile getirir: “Meletos’a, Anytos’a, Lykon’a, bana saldırmak cesaretini veren, işte bu iftiralardır. Meletos şairlerin, Anytos ustalarla siyasetçilerin, Lykon da hatiplerin kinlerine tercüman olmuştur” (Sokrates’in Savunması, 2001: 23e-24).

¹⁹ Acaba Sokrates böyle bir şeyi yapmak ister miydi?

²⁰ Bu zorlama düşüncesiyle ilgili olarak bkz. Gorgias, 2006: 517b.

²¹ Cezanın yararlarıyla ilgili olarak bkz. Gorgias, 2006: 477, 479b-d, 527b-c. Yasaların kabul ettirilmesinde cezanın gerekliliği için bkz. Yasalar, 2007: 718b. Ayrıca Brehier Yasalar 909a’ya işaret ederek filozofu şöyle nitelendirir: “...hemşehrilerinin ‘ruhlarının selâmetini’ istediği için daimi hapis tehdidiyle kent ehalesini, kent tanrılarına inanmayı kabul ettiren bir nevi işkenceci durumuna gelen de muhakkak ki kendisidir” (1969: 85).

²² Bununla ilgili olarak Platon’un Devlet’te (545b-580c) incelemiş olduğu devlet şekillerine (timokrasi, oligarşi, demokrasi, zorba devlet) bakılabilir.

²³ Bu kopuşu aynı zamanda *-sophiayı* (bilgelik’i) sevmekle yetinmemek anlamında-*philosophostan* (bilgeliği-seven’den) kopuş ve *sophos* (*bilge*) olma yolunda ilerleyiş olarak anlamak mümkün gibi. Ancak hemen belirtmek gerekir ki Platon için asıl *sophos* Tanrı’dır.

filozof Platon'un siyasal hedefi için uygun bir kişi değildir. Onun siyasal hedefine en uygun filozof hakikatin bilgisine sahip olan filozoftur. Bu bakımdan filozof artık Sokrates'te olduğu gibi "bilmediğini bilen"²⁴ (Sokrates'in Savunması, 2001: 21d) değil de hakikatin bilgisine sahip olan olmalıdır.

Filozofun kendisine verilen rol bakımından hakikatin bilgisine sahip olmasının gerekliliği ilk filozof problemini daha da derinleştirir. Hatta onu problematik kılar. Ancak bu durumu ortaya koymadan önce filozofu kendisine verilen devleti yönetme rolünün ve devlet şeklinin onun filozof olma durumuna etki etmesinin dışında ele almak Platon düşüncesindeki farklı filozof portrelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini görmek bakımından önemlidir.

Hakikat Zemini Üzerinde Yürüyen Filozof Portreleri

Phaidon'a göre filozof ruhunu bedenın kötülüklerinden felsefe aracılığıyla arındırmaya çalışır. Çünkü beden ruhu sürekli kendine yani zevklerine, tutkularına, kederlerine, korkularına doğru çeker.²⁵ Bedenin bu etkisiyle birlikte ruh kirlenmeye başlar; böylece hiçbir şeyi arılığı içinde göremeyecek hale gelir; çünkü sağlığını yitirir. İşte, filozof kendi ruhunu bedenın olumsuz etkilerinden korumak için "ölümü seven" olmalıdır. Ölümün buradaki anlamı²⁶ ruhun bedenden olabildiğince ayrılması, kendi içine kapanması, kendisiyle baş başa kalması; kısaca ruhun bedenden arınmasıdır²⁷ (Phaidon, 2001: 64; 66e; 67c; 83b). Pekiyi, filozof salt bedenın etkilerinden

---

Çünkü o, *Phaidros* 278d'de bilge adının tanrılara yaraşacağını filozofa başka bir ad vermek gerektiğini; *Symposion* 204a-b'de ise Tanrı'nın felsefe yapmayacağını çünkü bilge olduğunu, filozofun ise Tanrı ile cahil arasında bulunduğu için felsefe yapacağını söyler. Ayrıca birçok yerde (Theaetetus, 176-b; Yasalar, 716c-d; Minos 319) filozofun Tanrı'ya benzemesi gerektiğini dile getirir; ve filozofun daha çok Tanrı değil de Tanrısal bir varlık olduğunu söyler (Sofist,2000: 216c). Bu bakımdan filozofun "*Tanrı=sophos*" eşitliğindeki anlamıyla *sophos* olmadığı söylenebilir. Pekiyi, *philosophosun sophos* olma yolunda ilerleyişini nasıl anlamak gerekir? Burada *sophosa* ilerleyişi "hakikatin bilgisini edinme" bakımından, yani "hakikati bilen" *philosophos* ile onu "bilmeye çalışan" *philosophos* arasındaki ayrım bakımından anlamak gerekir. Ayrıca Popper'a göre Platon'un "...filozofu bilgeliği aramaya kendini vermiş bir kişi değil, bilgeliğin mağrur sahibidir. Bilgili bir adamdır, bir hakimdir" (2008: 189).

²⁴ Bkz. Guthrie, 1999: 80. "...gerçek Sokratesçi, yalnızca kendisinin değil, ancak aynı zamanda tüm insanlığın bilgisiz olduğunu kabul etmiş kişidir."

²⁵ Bedenin ruh üzerindeki etkisi için ayrıca bkz. Phaidon, 2001: 65b-c.

²⁶ Ölümün diğer anlamı ruhun bedenden ayrılıp Hades'e gitmesidir (Phaidon, 2001: 68-b). Ölümün bu ikinci anlamıyla ilgili olarak ayrıca bkz. Gorgias, 2006: 524b-d.

²⁷ "O, gerçekte insanın kendisini ölüme alıştırmasıdır. Niçin? Çünkü, ölmek kişinin bedenden ayrı bir ruha sahip olmasıdır ve, felsefe yaparken, siz, tam tamına bedenın bulunduğu yer ve zamanı, şimdi ve burada olanı düşünmediğiniz için, ruhu, elinizden geldiği ölçüde, bedenden ayırmaktasınız" (Burnyeat, 2008:15). Bu duruma, belki, şölenenden hemen önce "ruhıyla baş başa tefekküre dalmış olan Sokrates" (Hadot, 2011: 37) örnek olarak verilebilir. Sokrates'in bu durumuyla ilgili olarak bkz. *Symposion*,2000: 175b.

korunmak için mi ölmeye veya arınmaya çalışmalıdır? Ölmeye veya arınmaya çalışmak filozofun asıl amacı için sadece bir önkoşuldur. Onun asıl amacı ölümsüz olan ruhunun²⁸ önceki yaşamında temaşa edip bilgisini kazanmış olduğu hakikatin, ruhundaki unutulmuş gizli bilgisini anımsamak²⁹ ve yeniden kazanmaktır. Bundan dolayı ruh kendisine benzemeyen beden³⁰ tahakkümünden olabildiğince kurtulup kendinde bulunan gizli bilgiyi ifşa etmelidir. Bu bilginin ifşa edilmesi erdemli ve bilgece yaşamak için önemlidir. Ayrıca, eğer böyle bir yaşam sürülürse öteki dünyada büyük bir mükâfat vardır.³¹ Bununla ilgili olarak Platon “Bu uzun uzadıya anlattıklarım... bu ömür boyunca erdemlilik ve bilgelik kazanmak için elden geleni yapmamızı gerektirir; çünkü mükafat güzel, umudumuz da büyüktür” (Phaidon, 2001: 114c) der. Şu halde filozofun *Phaidon*'daki rolünün felsefe yapmak suretiyle ruhunu bedeninden olabildiğince arındırmak; böylece ruhundaki erdemli ve bilgece yaşamın ölçütü olacak gizli bilgiyi ifşa etmek ve Hades yolunu tutmak üzere hazır bir halde beklemek olduğu söylenebilir.

Phaidros'un filozofu ise yerinde duramayan bir abdalıdır (Brehier, 1969: 85). Çünkü “Bu diyalogda felsefe soğuk akılla hakikati arama işi değil, erotik ve patetik bir faaliyet; maşukla muhabbet halindeki ruhun bir delilik (*mania*)³² içerisinde hakikate, kendi kökenine doğru kanatlanması deneyimidir (Direk, 2012: 9). Bu kökenle ilgili olarak Platon şunu dile getirir:

“...mesut insanlar korosuna karışıp sen ile ben Zeus'un ardında, ötekiler başka bir Tanrının ardında yürüdüğümüz zamanlar güzellik ihtişamla parılıyor, hepimizi insanı tanrılaştıran bir manzara karşısında bırakıyordu. Denilebilir ki o zamanlar

²⁸ Ruhun ölümsüzlüğüyle ilgili olarak bkz. Phaidon, 2001: 76c-e; 91e-92b.

²⁹ Bilginin anımsanmasıyla ilgili olarak bkz. Menon, 2010: 85d; Phaidon, 2001: 91e; Phaidros, 1997: 249c.

³⁰ “Ruh en çok tanrılık olana, ölümlü olmayana, düşünülebilene, yalın olana, dağılmayana, he zaman aynı kalana benzer; ten de en çok insanlık olana, ölümlü olana, düşünülemeyene, çok şekilli olana, dağılına, asla kendisinin aynı kalmayana benzer” (Phaidon, 2001: 80-b). Ancak hemen belirtmek gerekir ki ruh burada henüz üç kısma ayrılmış değildir. Ruhun söz konusu edilen üç kısmı -akıl, kızgınlık, arzu- yla ilgili olarak bkz. Phaidros, 1997: 246 a – b, 253 c – d; Devlet, 2006: 439 d – 441 b, 580 d – 581 c; Timaios, 2001: 69 b - 71d. Bu ayrım önemli ve tartışmalıdır. Çünkü Platon –özellikle Timaios'un belirtilen pasajlarında- ruhun üç kısmından akıl dışında kalanların ölümlü olduğunu söyler.

³¹ Bu mükafat düşüncesiyle ilgili olarak bkz. Phaidon, 2001: 114b-c. Ayrıca bkz. “Mutlu Adaları” veya “Mutlular Ülkesi” (Gorgias, 2006: 526 c; Devlet, 2006: 540 b).

³² “Filozofa ‘deli’ (manikos) gözüyle bakılması, felsefenin kendisi kadar eskidir. Demokritos için de aynı şey söylenmemiş miydi! Zamanımız için de söz konusu olan bu ‘halk-yargısı’nda, acaba hiç mi doğruluk payı yok? Bu soruyu yanıtlamak için, sanırım öncelikle, ‘deli kimdir?’ sorusunu irdelemek gerek. Ama hemen belirtmeliyiz: ‘Deli kimdir?’ sorusu, burada, psikiyatrik bir soru olarak düşünülmemiştir. Gerçi ‘manikos’, psikiyatrik bir olgudur. Ama filozofa ‘manikos’ denilmesi toplumsal-kültürel bir olgudur” (Soykan, 1991: 19).

hepimiz en değerli gizemlerle içli dışlı idik; onları tam bir yetkinlik içinde kutluyorduk; gelecekte bizi beklemekte olan kötülüklerin hiç birinden korkumuz yoktu; tam, sade, değişmez, mesut görünüşleri tertemiz ve göz kamaştırıcı bir ışık ortasında temaşa etmemize müsaade olunmuştu. O zamanlar biz de tertemizdik; taşımakta olduğumuz, adına vücut dediğimiz ve kabuğuna yapışmış istiridye gibi içinde hapsedüğümüz bu yük bizi henüz her yandan zedelememişti” (Phaidros, 1997: 250 b - c).

İşte filozof içine hapsedilmiş olduğu bedenden bir zamanlar temaşa ettiği, âşık olduğu hakikati, dünya işlerini bir yana bırakarak,³³ anımsamak için çabalar; düşüncesini kanatlandırır.

“Çünkü onun düşüncesi, Tanrıyı Tanrı kılan şeyleri anımsama ile gücünün yettiği kadar takibetmekten geri durmaz. Anımsamadan faydalanmasını iyi bilen, en üstün gizemlere daima en tam şekilde eren insan: Ancak böylesi, bir gün gerçekten yetkinleşir. Fakat insanları uğraştıran şeylerden elini eteğini çektiği ve Tanrılık olana bağlandığı için halk ona aklından zoru olduğunu söyler; halbuki o bir Tanrının peşinde kendinden geçmiştir, halk bunun farkında değildir (Phaidros, 1997: 249c-d).

Bununla birlikte Platon filozofu hakikat denilen üstün şeye bağlanmış bir kişi olarak tanımlayarak onun bilge olmadığını söyler; çünkü bilge adı tanrılara yaraşır (Phaidros, 1997: 278d)

Phaidros'ta özlemiyle³⁴ yanıp tutuştuğu hakikate, özellikle güzelliğe³⁵ âşık olan filozof *Symposion*'da Aşk³⁶ olarak tanımlanarak bilge ile cahil arasında yerini alır.

“Sebebine gelince: hiçbir tanrı felsefeyle uğraşmaz ve bilgin olmayı özlemez, çünkü zaten öyledir. Ve, genellikle, bilgin olan felsefe yapmaz. Ama, cahiller de felsefe yapmazlar ve bilgin olmayı özlemezler. Cahilliğin zararlı yanı da budur nitekim: cahil olan, ne güzel, ne iyi, ne de akıllıdır, ama yeterince öyle olduğunu sanır. İnsan, kendisinde bulunduğu inandığı bir şeyi ne diye özlesin ki! –Peki, Diotima, ne bilgililer, ne de bilgisizler felsefe yaptıklarına göre, felsefe yapanlar kimlerdir öyleyse? Diye soracak oldum. – Çok açık, dedi; bunu bir çocuk bile görür hemen: ikisi arasında bulunanlar tabii ve Aşk da bunlardandır. Gerçekten de, bilim en güzel şeylerden biridir; ve Aşk, güzelin aşkıdır. Böyle olunca, Aşk'ın

³³ Krş. Theaetetus, 1989: 173c-175b.

³⁴ Bkz. Phaidros, 1997: 250c. “O zamanları özlemem bana sözü pek fazla uzattırdı.”

³⁵ Bkz. Phaidros, 1997: 250e-251b.

³⁶ Pekiyi, aşk nedir? Aşk (eros), Aphrodite'in doğum günü şenliğinde Poros (çare) ile Penia (yoksulluk)nin birleşmeleri sonucu ana rahmine düşmüştür. Söz konusu günde ana rahmine düştüğü için Aşk, Aphrodite'e bağlıdır. Aşk, annesi Penia gibi yoksul, narin ve güzel olmayan, kaba, katı ve hep muhtaç bir haldedir; babası Poros gibi güzel ve iyi olanı ele geçirmek isteyen, kararlı ve hırslı, bilip öğrenmeye meraklı, ömrünün her anını felsefe yapmakla geçiren, sihirbaz, büyücü ve sofisttir. Ayrıca ne ölümlü ne de ölümsüzdür, ne tam mahrumiyet ne de tam bolluk içindedir (Symposion, 2000: 203b-e).

filozof olması bir zorunluluktur ve o, filozof olduğuna göre, bilgin ile cahil arasında yer alıyor demektir” (Symposion, 2000: 204a-b).

Bilge ile cahil arasında bulunan filozofun *Symposion*'daki rolünün; önce Aşk'ın ne olduğunu anlamak için belli bir çaba sarf etmek (Symposion, 2000: 210e); sonra da ezeli ve ebedi olan, kendi kendisiyle bulunan, diğer güzel şeyler güzelliklerini kendisinden aldıkları halde azalıp çoğalmayan güzelliği temaşa etmek, güzelliğin bilimine ulaşmak ve nihayet bizzat güzelliğin kendisini bilmek³⁷; böylece hayatta yaşanmaya degecek olan biricik anı yaşamak olduğu söylenebilir (Symposion, 2000: 211a-d).

Theaetetus'ta ise filozof, ana hatlarıyla, şu şekilde tasvir edilir: Filozof çarşı-pazarın yerini bilmediği gibi mahkemenin, yaşlılar meclisinin ya da bir başka meclisin bulunduğu yeri hiç bilmeyen; yasalarla veya yasa metinleriyle uğraşmayan; siyasal grupların rekabetine, toplantılarına ilgi duymayan; herhangi bir yurttaşın soyuyla ilgilenmeyen bir kişi olarak bu tür şeylerden uzak durur. Çünkü onun ruhu bu tür şeyleri değersiz bulur.³⁸ Bundan dolayı filozofun bedeni her ne kadar şehirde dolaşsa da ruhu kanat takıp uçar; gökleri araştırır, yeryüzündeki düzlükleri ölçerek her şeyin gerçek doğasını bulmaya çalışır. O bu araştırmasını yaparken, tıpkı Thales³⁹ gibi, gülünç bir duruma düşebilir; ancak bu duruma aldırış etmez. Bununla birlikte filozof, kapı komşusunun kim olduğunu, ne ile uğraştığını bilmez; çünkü o, insanın ne olduğunu, onun doğasının özelliklerini araştırır. Ne var ki diğer insanlar için filozof yine de beceriksiz, aptal görünüşlü, gündelik yaşamlarda ortaya çıkan sorunlarla ilgili bilgisizliği yüzünden gülünecek bir olmaktan kurtulamaz. Fakat filozof kendisine gülen insanlardan birine adalet ve adaletsizliğin ne olduğunu, birbirlerinden nasıl ayrılacaklarını; keza mutluluk ve mutsuzluğun ne olduğunu, insanların nasıl mutlu olacaklarını sorsa o kişi dar görüşlü, alışılmış ölçü ve kurallara uygun bir kafaya sahip olduğu için konuşamaz. Onun bu durumuna ayak takımı değil de bir köleden farklı bir şekilde yetişen herkes güler. İşte filozof bir köle gibi eğitilmemiş olandır; çünkü o özgürlük ve barış içinde eğitilmiştir (Theaetetus, 1989: 173d-175e).⁴⁰

³⁷ Tam da bu “bilmek”in bir ayırım yapmayı gerektirdiği söylenebilir. Buna göre başlangıçta güzelliğe âşık olan, onun ne olduğunu bilmeyen filozof güzelliği temaşa etmek suretiyle onun bilgisini kazanmıştır demek mümkündür. Bu bakımdan başlangıçtaki filozof ile güzelliği temaşa eden, onu bilen filozofun birbirinden ayrılması mümkünse filozofun Tanrı'nın bilge olması gibi değil de insani sınırlar içinde bilge olmasının mümkün olduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili tartışma için bkz. dipnot: 21.

³⁸ Çünkü filozof akıl ve erdem zenginidir (Devlet, 2006: 521a).

³⁹ Bkz. Theaetetus, 1989: 174.

⁴⁰ Platon *Theaetetus*'ta her ne kadar görünüşler dünyasının bilgiyi mümkün kılıp kılamayacağını tartışsa da bir arasöz olarak (173d-177c) filozoftan bahseder. Filozof bu arasözde salt görünüşler

Sofist'te ise Platon, her ne kadar sofistin kim olduğunu araştırırsa da, diyalogun bir iki pasajında filozoftan bahseder. Buna göre filozof Tanrı değilse de Tanrısal bir varlıktır (Sofist, 2000: 216c). Ayrıca "...filozof sürekli olarak varlığın formu üzerinde düşünür ve bu bölgenin göz alıcı parlaklığı dolayısıyla onun görülmesi de hiç kolay olmaz. Çünkü, sıradan bir ruhun gözleri, bakışlarını sürekli olarak ulûhiyet üzerinde toplayabilecek güçte değildir" (Sofist, 2000: 254a-b).

Görüldüğü gibi *Phaidon*, *Phaidros*, *Symposion*, *Theaetetus*, *Sofist* diyaloglarında ortaya konan filozof portreleri Platon'un *Devlet*'te filozofa vermiş olduğu devleti yönetme rolünden ve devlet şeklinin, toplumsal hayatın filozof üzerindeki etkisinden bağımsız bir şekilde çizildiği söylenebilir. Ancak bu durum söz konusu diyaloglardaki filozof portrelerinin *Devlet*'teki filozof portresinden tamamen kopuk, başka olduğu anlamına gelmez. Bunun sebebi hem bahsi geçen diyaloglarda hem *Devlet*'te filozofun devamlı hakikatle ilişki içinde olması, ona yönelmesi, onu bilmeye, hayatını ona göre tanzim etmeye çalışmasıdır. Çünkü Platon felsefesinde filozof hakikat zemini üzerinde yürümeye yazgılıdır. Bu yazgıdan dolayı filozof *Phaidon*'da ölümü seven; *Phaidros*'ta ruhu veya düşüncesi kanatlı olan; *Symposion*'da güzelliğe âşık olan, onu temaşa eden ve bilen; *Theaetetus*'ta ruhu, bedenini şehirde bırakıp kanat takip uçan; *Sofist*'te göz kamaştırıcı parlak bir bölgede bulunan; *Devlet*'te ise hakikat güneşini⁴¹ temaşa edendir.⁴²

Bununla birlikte filozofların hakikat zemini üzerinde yürümeye yazgılı olmalarının arka planında Platon'un idealar kuramı bulunur. Çünkü Platon felsefesinde hakiki şeyler idealardır ve onların bulunduğu yer de idealar dünyası olarak adlandırılır. Bu dünyada bulunan gerçek varlıklar olarak idealar duyuşal dünyadaki nesnelere yani taklitlerinden farklı özelliklere sahiptirler. Buna göre idealar değişmeyen, ezeli ve ebedi olmakla birlikte tek olan varlıklardır.⁴³ Duyusal nesnelere ise oluş ve yok oluşa tabi oldukları için değişen, ezeli ve ebedi olmamakla birlikte birden çok olan taklitlerdir. İşte Platon'a göre

---

dünyasına ilgisiz bir kişi olarak sunulmaz. Onun ayrıca gerçek varlık dünyasıyla olan ilişkisine de işaret edilir. Bu durumu Cornford şu şekilde açıklar: "Mağara benzetmesini anıştıran kimi ifadelerle, mutluluğun ve adaletin gerçek anlamı hakkındaki paragrafla bilginin gerçek nesnelere olan Formların tanrısal, anlaşılabilir dünyasına ilişkin öğretisi, ve **Devlet**'in bütün bir uslamasının anımsatılması amaçlanmıştır... **Theaetetus** burada gerçek varlık dünyasına bir pencere açar; ancak görüşümüz şimdilik engellenmektedir. İlgimizin odak noktasında, şu anda yalnızca görünüşler dünyası, ve onun bilgi verme savı vardır" (Cornford, 1989: 166-167).

⁴¹ "Hakikat güneşi"nden kasıt "iyi ideası"dır.

⁴² Ayrıca Platon'un *Filozof* adını taşıyan bir diyalog tasarlayıp tasarlamadığıyla ilgili tartışma için bkz. Cornford, 1989: 309-310.

⁴³ İdeaların özellikleriyle ilgili olarak ayrıca bkz. (Menon, 2010: 72 c – d; Kratylos, 2000: 386 e, 439 c; *Phaidon*, 2001: 67 b, 78 d, 79 d; *Devlet*, 2006: 476 b, 479 a – e, 507 b; *Phaidros*, 1997: 250 c; *Symposion*, 2000: 211 e; *Timaios*, 2001: 27 d – 28, 50).

filozofun yeri bu taklit olan şeylerin bulunduğu dünya değil de hakiki şeylerin bulunduğu idealar dünyasıdır.⁴⁴ Bir başka ifadeyle, filozoflar hiç değişmeden kalan şeye varabilen insanlardır; ona varamayıp da değişen şeyler için de yaşayanlara⁴⁵ bu adı veremeyiz (Devlet, 2006: 484b).

Pekiye, filozofun duysal şeylerden, taklitlerden, gölgelerden kurtulup değişmeyene, hakikat olana ulaşması, nihayetinde onun bilgisini edinmesi nasıl mümkündür?⁴⁶ Bu soruyla birlikte, daha önce dile getirilen, ilk filozof problemini daha da derinleştiren, hatta onu problematik kılan durumu Platon'un mağara benzetmesini temele alarak göstermek mümkündür.

Mağaradan Çıkışın Sonucu: İlk Filozofun Belirsizliği

Yeraltında bulunan mağaramsı bir yerde insanlar çocukluklarından beri ayaklarından ve boyunlarından zincire vurulmuş, yüzleri mağara duvarına dönük vaziyette yaşamakta olup arkalarında yüksek bir yerde yakılmış bir ateş ve mahkûmlarla ateş arasında dik bir yokuş, ayrıca yokuş boyunca uzanan alçak bir duvar ve duvarın arkasından geçen insanlar bulunmaktadır. İnsanlar ellerinde çeşitli araçlarla birlikte taştan, tahtadan yapılmış kuklalar taşırlar.

⁴⁴ Benzer düşüncelerle ilgili olarak bkz. Cornford, 1989: 486; Cassirer, 2005a: 274-275.

⁴⁵ Değişen şeyler içinde yaşayanlar "filodoks" adını almalıdır (Devlet, 2006: 480a).

⁴⁶ Platon'a göre filozofun duysal şeylerden kurtulup gerçek varlıkların yani ideaların bilgisine ulaşabilmesi için uzun bir eğitim sürecinden geçmesi gerekir. Bu eğitim süreci çocukluk döneminde verilen müzik ve jimnastikle başlayarak Platon'un önemle üzerinde durduğu beş bilimle ilgili eğitimle devam eder. Bu beş bilim şunlardır: sayılar bilimi, geometri bilimi, derinlik boyutunu inceleyen bilim, astronomi ve diyalektik (Devlet, 2006: 526c-532b). Bu bilimlerden en önemlisi diyalektik olmakla birlikte Platon diğer bilimlerin de önemli olduğunu söyler: "...bizim seçtiğimiz bilimlerin, bir bakışta görülmeyen, ama hiç de yabana atılmayacak bir faydası vardır. O da, bu bilimlerin ruhun gözünü açması, ışıklandırması, onu körleştiren, bozan türlü kaygıları silmesidir. Ruhun gözüyse, bedenın yüzlerce gözünden çok daha değerlidir bizim için; çünkü, gerçek varlığı yalnız onunla görürüz" (a.g.e., 527c-d). Ancak diyalektik dışında kalan bilimler her ne kadar ruhun gözünü ışıklandırmada belli bir işleve sahipse de ruhun gözünü asıl ışıklandıracak olan, onu gerçek varlığa baktıracak olan diyalektiktir (a.g.e., 533a). Çünkü diğer bilimler "...gerçek varlığın bir yanını yakalarlar sadece, geometri ve benzerleri gibi. Onların edindiği varlık bilgisi, bir düşe benzer. Varlığı bütün aydınlığı içinde göremezler, birtakım varsayımlara dayanır ve kanıtlamayadıkları için dokunmazlar onlara. Oysa ki bilmediğimiz bir şeyi ilke olarak aldığımız zaman, ondan çıkaracağımız sonuçlar, yargılar, bilinmeyenle örülü olacak. Bunları ne kadar düzene soksak, hiçbir zaman tam bir bilime varmış olamayız(...) yalnız diyalektika metodu, varsayımları birer birer atarak, ilkenin ta kendisine yükselir. Orada da kendini sağlama bağlar. Yalnız o, ruhun gözünü, gömülü olduğu dünyanın çamurundan kurtarır ve saydığımız bilimleri kullanarak yüceltir onu" (a.g.e., 533b-d). Ancak hemen belirtmek gerekir ki, otuz ile otuz beş yaş arasında verilen diyalektik eğitiminin hemen sonrasında gerçek varlık olan iyi ideasını temaşa etmek söz konusu değildir. Çünkü Platon'a göre diyalektik eğitimi otuz beş yaşında bitirenlerin on beş yıl da pratik yaşam deneyiminden geçtikten sonra ancak iyi ideasını temaşa etmeleri mümkün olur (a.g.e., 539e-540a). Görüldüğü gibi bilgiye sahip olmak ancak belli bir eğitim sürecinden geçmekle mümkündür.

Alçak duvarın arkasından geçen insanların ve ellerinde taşıdıkları nesnelere gölgesi ateş sayesinde mağaranın duvarına yansır. Boyunlarını bile kımlıdatamayacak vaziyette bulunan mahkûmlar mağaranın duvarına yansıyan gölgelerin gerçek, gelip geçen insanların seslerinin ise mağara duvarındaki gölgelerin sesi olduğunu sanırlar (Devlet, 2006: 514a-515c). Bununla birlikte mağarada bulunan mahpuslar karşısındaki gölgeleri gerçek zannettikleri ve gerçeğin asıl kaynağından habersiz oldukları için bilgisiz oldukları halde kendilerini bilgili sanırlar. Onların içinde buldukları durumu öğrenip bilgisizliklerine son verebilmelerinin tek yolu vardır, o da mağaranın dışına çıkıp asıl kaynağı, hakikat güneşini, yani iyi ideasını temaşa etmektir. Peki, mağaranın dışına çıkmak mümkün müdür?

“Bu adamların zincirlerini çözer, bilgisizliklerine son verersen, her şeyi olduğu gibi görürlerse, ne yaparlar? Mahpuslardan birini kurtaralım; zorla ayağa kaldıralım; başını çevirelim, yürütelim onu; gözlerini ışığa kaldırsın” (Devlet, 2006: 515c) diyen Platon’a göre mahpusları mağaranın dışına çıkarmak mümkündür. Fakat bu imkânın bizâtihi kendisinin paradoksal olduğu görülebilir. Şu soru söz konusu paradoksu görmemizi sağlayabilir: Mağaranın dışına çıkartılmak istenen mahpusun zincirlerini çözen kimdir? Platon mağara benzetmesinin hemen başında şunu söyler: “...insan denen yaratığı eğitimle aydınlanmış⁴⁷ ve aydınlanmamış olarak düşün” (Devlet, 2006: 514a). Buna göre mağaranın dışına ancak eğitilmek suretiyle çıkmanın mümkün olduğu söylenebilir.⁴⁸ Şu halde bahsi geçen mahpusun zincirlerinin çözülmesini onun eğitilmesi olarak anlamak mümkündür. Bu durumda yukarıda sorulan soruyu mağaranın dışına çıkartılmak istenen mahpusu ilk eğiten kimdir şeklinde yeniden sormak gerekir. Bu sorunun aynı zamanda, örtük olarak, “Mağaradan dışarıya çıkan ilk kimdir ve o nasıl çıkmıştır?” sorularını da içerdiği söylenebilir. Çünkü eğer mağaradan dışarıya çıkmak, yani gölge olanın farkına varıp iyi ideasına yönelmek eğitimle mümkün ise Platon’un dile getirdiği mahpusun zincirlerini çözenin, yani o mahpusu eğitenin de bir zincir çözücüsü, eğitimcisi

---

⁴⁷ Eğitimle aydınlanmayı aynı zamanda ruhun gözünün açılması olarak da anlamak mümkündür. Bu durumla ilgili olarak Cevizci şunu dile getirir: “İdealizmin eğitim metodolojisi, çok büyük ölçüde epistemolojisine dayanır. Evrensel hakikate veya hakikatin bilgisine akıl yoluyla ulaşıldığı için, idealist eğitim anlayışında öncelikle akli böyle bir araştırmadan alıkoyan maddi engellerin ortadan kaldırılması, deyim yerindeyse miyoplüğün veya dar görüşlülüğün bertaraf edilmesi, ruhun gözünün açılması amaçlanır (2011: 30).

⁴⁸ Ayrıca eğitimin gücüyle ilgili olarak bkz. Ünder, 1993: 195.

olmalıdır ki bu böyle sonsuza kadar gider. Bu, ilk filozof/ilk eğitimci filozof problemiyle ilgili olarak ortaya çıkan oldukça önemli bir paradokstur.⁴⁹

Buraya kadar ortaya konulan paradokslar bakımından ilk filozofun/ilk eğitimci filozofun kim olduğunu, onun nasıl filozof olduğunu, kimi nasıl eğittiğini tespit etmek mümkün görünmüyorsa da şöyle bir varsayım ortaya atılabilir: İlk filozof/ilk eğitimci filozof Platon'dur.

"Öyleyse, seçkin insanları en yüksek saydığımız şeyin bilgisine doğru yönlendirmek, onları karanlıklardan ışığa çıkartmak, devletin kurucuları olan bizlere düşer" (Devlet, 2006: 519c). Bu pasaj, yukarıda dile getirilen, "İlk filozof/ilk eğitimci filozof Platon'dur." varsayımını destekler niteliktedir. Çünkü Platon kendisini açıkça, henüz tasarım aşamasında da olsa devletin kurucusu olarak görmektedir. Devletin kurucusu olduğu için de ilk filozof/ilk eğitimci

---

⁴⁹ Mağaradan çıkışın nasıl mümkün olduğuyla ilgili olarak belki şöyle bir yorum yapılabilir: Eğer iyi ideası Tanrı olarak anlaşılabilirse (Timaios, 2001: 29e-30; Zeller, 2001: 181; Ajdukiewicz, 2010: 159; Arslan, 2010: 236) mağaranın içinde bulunan kişinin Tanrı'nın inayetiyle mağaranın dışına çıktığı söylenebilir. Çünkü Platon iyi ideasının "kafaya bilme gücü" verdiğini söylediği gibi "bilimin kaynağı" olduğunu da söyler. Bu durumla ilgili olarak Cassirer şu düşüncesine başvurabilir: "Hakikat, insanın içindedir. Ancak, insanın burada bulduğu, yalnızca değişen ve tutarsız bir hakikattir. İnsan, değişmeyen, saltık bir hakikat bulmak için, kendi bilinçliliğinin ve varoluşunun sınırlarını aşmak zorundadır(...)Bu aşma aracılığıyla tüm diyalektik yöntem, yani Sokratesçi ve Platoncu yöntem baştan aşağıya değiştirilmektedir. Us, bağımsızlık ve özerkliğinden vazgeçmekte; artık kendine özgü bir ışığı olmamakta; yalnızca ödünç alınmış, yansıtılmış bir ışıkla parlamaktadır. Eğer bu ışık zayıflarsa insan usu etkisiz ve güçsüz hale gelmektedir" (2005a: 288-289). Akıl bağımsızlığını yitirişiyle ilgili düşünce, iyi ideasının veya Tanrı'nın salt diyalektik bir akıl yürütme sonucunda, her ne kadar uzun süren bir eğitim sürecinden geçilmiş olsa da, temaşa edilebileceği düşüncesini dışta bırakıyor gibi. Eğer bu doğruysa, diyalektik düşünmenin dışında iyi ideasını temaşa edebilmek için başka bir yöntem ihtiyacın olduğu, bu yöntemin de mistik bir özellik arz ettiği söylenebilir. Bir başka deyişle, "Platon'a göre, insan uzun yıllar matematiksel bilimlerle ve diyalektikle uğraştıktan sonra, varlığın ve gerçekliğin kaynağı olan *İyi İdeasını mistik bir tecrübeyle, özel bir sezgiyle tanır*. Çünkü İyi İdeası varlığın ötesinde olduktan başka, insanın kavrayış sınırlarının da ötesindedir" (Cevizci, 1998: 103; ayrıca bkz. Popkin, 2005: 133-134). İşte iyi ideası veya Tanrı insanın kavrayış gücünü aşan olduğu için insanın onun etkisine veya inayetine ihtiyacının olduğu söylenebilir. Ne var ki bu yorumla birlikte mağaradan çıkışın nasıl gerçekleştiğini anlamının ne kadar zor olduğu görülebilir. Çünkü bahsi geçen "etki"nin, "inayet"in ne olduğu, nasıl gerçekleştiğini bilmek, "etki"ye uğramayan, "inayet"e mazhar olmayan birisi için mümkün değildir. Çünkü söz konusu durumlar bakımından gerçekleşen temaşanın bizatihi kendisinin öznel bir deneyim olduğu söylenebilir. Bu bakımdan temaşa sonucunda "görülen", "bilinen" şey bilende sır olarak kalır. Bu durumda mağaradan kimin, nasıl çıktığını tespit etme imkânının pek de olmadığı kabul edilebilir.

filozof⁵⁰ olması gerekir. Çünkü Platon kendi döneminde filozofa göre devlet şeklinin olmadığını, böyle bir devletin ise filozofun yönetici olması halinde kurulabileceğini düşünür. Şu halde Platon'un "kurucusuyum" dediği devlet hem filozofların eğitilebileceği hem de toplumsal bozulmanın durdurulup belli bir düzenin ve mutluluğun tesis edilebileceği ilk devlet şeklidir; ve onun ilk filozofu ve filozof yaratılışı olanları eğitecek ilk eğitimci filozofu hakikatin bilgisine sahip olan Platon'dur. Bu aynı zamanda Platon'un "filozof kral" düşüncesinin pratik alanda olmasa da teorik alanda ifşa edilmesi olarak anlaşılabilirse, o halde Platon'un kendisini filozof kral olarak tasarladığını düşünmek mümkündür.⁵¹ Bir başka ifadeyle o gerçek bekçiliğin anahtarını elinde bulunduran, onsuz devletin mutlaka çökeceği filozof kraldır ve *Devlet* adlı eseri de onun krallık iktidarı üzerindeki kendi tezidir (Popper, 2008: 200; 203). Bu son cümledeki "gerçek bekçiliğin anahtarı" tabirinin "iyi ideasının bilgisi"ne işaret ettiği söylenebilir. Şu halde Platon iyi ideasının bilgisine sahip olduğu için ilk filozof/ilk eğitimci filozoftur⁵² varsayımının doğru olduğu kabul edilebilir.⁵³ Ancak böyle bir kabulün dogmatik olduğu söylenmelidir. Çünkü Platon'un her ne kadar iyi ideasının bilgisine sahip olduğu düşünüldüğünden dolayı ilk filozof olması mümkün gibi görünse de tam da burada şüpheli bir tavırla şu soruyu sormak gerekmektedir: Platon'un iyi ideasının bilgisine sahip olduğunun ölçütü nedir? Bu soruyla birlikte ilk filozof/ilk eğitimci filozof probleminin içinden çıkılmayacak bir probleme dönüştüğü söylenebilir. Bunun sebebini açıklamadan önce kısaca iyi ideasına değinmek yararlı olacaktır.

"...nesnelere gerçekliğini, kafaya da bilme gücünü veren iyi ideasıdır. Bunu iyi bil. Bilinen şeyler olarak gerçeğin ve bilimin kaynağı odur. Ama bilim ve gerçek ne kadar güzel olursa olsunlar, şuna inan ki, iyi ideası onlardan ayrı, onların çok üstündedir. Görünen dünyada ışığın ve gözün güneşle yakınlığı olduğunu düşünmek doğru, ama onları güneş saymak yanlış olduğu gibi, kavranan dünyada da bilim ve gerçeği yakın saymak doğru, ama onları iyinin ta kendisi saymak yanlıştır. İyinin yeri elbette ikisinin de üstünde, çok yükseklerdedir" (*Devlet*, 2006: 508e-509a).

⁵⁰ Platon eğer ilk filozof ise aynı zamanda ilk eğitimci olarak da kabul edilmelidir. Onun kendisini bir eğitimci olarak görmesiyle ilgili olarak bkz. *Devlet*, 2006: 520d. "Yetiştireceğimiz gençler bu düşüncelerimizi haklı bulmazlar mı dersin?" Ayrıca bkz. a.g.e., 521c; 534d; 536b.

⁵¹ Bu durumda filozofluğun, eğitimciliğin, yöneticiliğin tek bir kişide yani filozof kralda toplandığı söylenebilir.

⁵² Ayrıca bkz. De Oliveira, 2012: 301.

⁵³ Platon'un ilk filozof olmasının bir göstergesinin de onun anayasa ressamı olmasına bağlamak mümkündür. Bkz. *Devlet*, 2006: 501a-c. Bu durumla ilgili olarak Allen şunu ifade eder: "*Devlet*'in Yunanca başlığı *politeia* yani "anayasa"dır. *Devlet*'in yazarı olarak Platon, kendisini bir anayasa-ressamı olarak tanımlamış oluyor. Sokrates'in bu türden sanatçıları savunması, dolayısıyla, Platon'un kendisini savunması olmuş oluyor" (2010: 142).

Görüldüğü gibi iyi ideası tüm gerçekliğin kaynağı veya nedenidir. Bununla birlikte devleti yönetecek ve filozof yaratılışı olanları eğitecek olan filozof onun bilgisine sahip olmalıdır.⁵⁴

“...bence, doğrunun, dürüstün beççiliğini etmek, bunların iyiyle olan ilgisini bilmedikçe boştur. Şunu da söyleyebilirim ki, bu bilgiyi edinmeyen beççi, doğrunun, dürüstün ne olduğunu da yeterince bilmez”

...

“Öyleyse, kuracağımız devletin eksiksiz olması için, bu bilgiye ermiş bir beççisi olması gerekir” (Devlet, 2006: 506a-b).

Filozofun iyi ideasının bilgisine ulaşabilmesi ise ancak elli yaşında biten devlet destekli bir eğitim programının sonucunda mümkündür.⁵⁵

“Elli yaşında sağ kalan, her türlü iş ve bilimlerde, her bakımdan başkalarını aşanları, varılacak son yere iteceksin. Ruhlarının gözünü açıp her şeyi aydınlatan gerçek varlığın ta kendisine bakmaya zorlayacaksın. İyinin kendini gördükten sonra onu örnek tutup toplumu, insanları ve kendilerini düzene sokacaklar. Kalan ömürleri boyunca vakitlerinin çoğunu felsefeye ayıracaklar. Ama sıraları gelince politika belalarına göğüs gelecekler. Birbiri ardı sıra kumandayı ele alacaklar” (Devlet, 2006: 540a-b).

Görüldüğü gibi Platon iyi ideasının varlığından, onun devletin başına geçecek olan filozof tarafından bilinebileceğinden bahseder. Şimdi, yukarıda Platon’la ilgili sorduğumuz soruya geri dönebiliriz: İyi ideasının bilgisine sahip olduğunun ölçütü nedir? Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir: İyi ideasını temaşa eden kişinin onun bilgisini kazandığını ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü söz konusu bilgi dilsel olarak tanımlanabilir⁵⁶, ifade edilebilir⁵⁷ dolayısıyla yazıya⁵⁸ aktarılabilir değildir.

⁵⁴ Filozofun bu bilgiye nasıl sahip olacağıyla ilgili verilen özet malûmata bkz. dipnot: 44.

⁵⁵ Gerçek bir filozof olmanın yaşı elli ise şu halde gerçek bir eğitimci/öğretmen olmanın yaşının da elli olması gerekmektedir.

⁵⁶ İhsan’a göre “...ne Sokrates ne de Platon ‘x nedir?’ sorusunun bir tanımını bulamamışlardır” (1992: 104). Bu bakımdan Platon’un “Bilgi nedir?” sorusunu cevapsız bıraktığı söylenebilir.

⁵⁷ Cassirer bu durumu şöyle açıklar: “Dil ve kelime, saf varlığın ifadesi olmaya çabalar. Fakat onların içinde bu saf varlığın adına daima başka bir şeyin, nesnenin tesadüfi bir ‘özelliği’nin adı karıştığı için, onlar saf varlığın ifadesi olmaya hiçbir zaman erişemez. Bundan dolayı, dilin gerçek gücünü oluşturan şey, daima dilin gerçek zayıflıklarına da işaret eder ki, bu zayıflıklar, dili en yüksek, gerçek felsefi bilgi içeriğini anlatabilme yeteneğinden uzaklaştırır” (2005b: 88-89). Ayrıca Copleston, Platon’un kullandığı dil daha çok duyuşal şeyleri anlatmak için tasarlandığından metafiziksel gerçekliklerin anlatımında yetersiz kalır (1998: 45) der. Ne var ki Platon dilin saf varlığı veya gerçeklik alanını anlatabilme özelliğinden yoksun olduğunun farkındadır. Bundan dolayı Platon yazı aracılığıyla bilgi elde etmenin mümkün olmadığını düşünür. Çünkü yazı, resme benzer. Nasıl ki resmin meydana getirdiği canlı gibi olan şeylere soru sorulduğunda bir cevap alınmazsa aynı durum yazılı şeyler için de geçerlidir (Phaidros, 1997: 275 c - d). Ayrıca Platon önemli konularla ilgilenen bir kişinin düşüncelerini yazmaması

“Taylor’un da belirttiği gibi bu, en gerçek varlığın *irrasyonel* olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak onun rasyonel olarak kavranıp, ifade edilmesinin, örneğin bir üçgenin veya elipsin özünün tanımında olduğu gibi özünün ne olduğu hakkında rasyonel bir tanımın verilmesinin imkânsız olduğu anlamına gelmektedir. Onunla karşılaşıldığında aklın, onun ifadesi olan dilin, kavramların artık bir anlam ifade edemeyeceği; çünkü bu durumda yaşanan şeyin *ifade edilemez ve başkasına aktarılamaz* bir deneyim, zevk, heyecan ve aydınlanma olduğu anlamına gelmektedir” (Arslan, 2010: 331-332).

Şu halde iyi ideasının bilgisinin bilende bir “sır” olarak kalacağı kabul edilmelidir. Eğer o bir sır ise ona kimin sahip olduğunu belirlemek mümkün değildir. Bu aynı zamanda gerçek filozofun filozofluğunun ölçütünün –varlığın tam bir bilgisine sahip olmaklık- de belirsiz kalması anlamına gelir. Böylece gerçek filozofu tanıma imkânı ortadan kalkar. Öyleyse hem filozofluğun ölçütünü, hem gerçek filozofu belirlemek, tanımak mümkün değilse ilk filozofun/ilk eğitimci filozofun kim olduğunu, onun nasıl filozof olduğunu da ortaya koymak mümkün değildir.

Filozof Kraldan Yasaların Krallığına

Şimdi, gerçek filozofun kim olduğunu tespit etmek mümkün değilse Platon’un geleneğe karşı çıkararak öne sürdüğü filozof kral düşüncesi için çoğunluğu iknâ etme çabasının sonuçsuz kalacağını tahmin etmek mümkündür. Çünkü Platon gerçek filozofun nasıl birisi olduğunu anlatabilirse çoğunluğa onları iknâ edebiliriz iddiasındadır. Pekiyi, çoğunluktan biri çıkıp da “bize anlattığın filozofun hakikati bilen birisi olduğunu, bizi kandırmadığını nereden bileceğiz; bize bununla ilgili göstereceğin bir delilin var mıdır?” diye sorarsa acaba Platon’un vereceği cevap ne olabilir?

“Filozofları oldukları gibi gördüğü gün, çoğunluk başka türlü düşünecek, sana başka türlü cevap verecektir. İnsan, kızmayan bir adama kızarmı? Kimsenin kötülüğünü istemeyen, içinde kin, garez olmayan bir insanın kötülüğünü ister mi? Buna senin yerine ben cevap vereceğim ve diyeceğim ki, böyle ters huylu birkaç insana rastlanabilir, ama çoğunluk böyle değildir” (Devlet, 2006: 500a)

gerektiğini, çünkü insanların çoğunluğunun anlayışsız olduğunu, bundan dolayı herhangi bir düşüncesini yazacaksa bile önemli kısımlarını yazmayıp gizlemesi gerektiğini dile getirir (Mektuplar, 2010: 344 c - d). Şu halde Platon niçin yazmıştır? Bu soruya Allen şu cevabı verir: “Atina politikasını dönüştürmek için yazdı” (2011: 25).

⁵⁸ Derrida yazıyla ilgili şu düşüncüyü ortaya koyar: “*Pharmakon* veya dilerse yazı, öyle bir yere koyulmuştur ki, hep bir daire çizer durur: yazı bellek için yalnızca görünüşte iyidir, hareketi sayesinde, belleğin doğru olanı bilmesinde, ona içeriden yardım etmeye muktedirmiş gibi görünür. Fakat doğrusu, yazı özsel olarak kötüdür, belleğe göre dışsaldır, bilim değil, kanaat üretir, bunlar doğru kanaatler değil, görünüşle ilgili kanaatlerdir. *Pharmakon*, sayesinde gerçeklik vs. olarak kabul edildiği görünüş oyununu üretir” (Derrida, 2012: 56).

Bu, Platon'un verebileceği muhtemel cevaplardan biridir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki kötülük düşünmemek, kin gütmemek, başkalarına kızmamak salt filozofa ait özellikler olamaz. Pekâlâ filozof olmayan bir kişi de bu özelliklere sahip olabilir.

Ne var ki Platon'un asıl derdi -o her ne kar çoğunluğun iknâ edilmesinden bahsetse de- çoğunluğu iknâ etmek değildir. Çünkü Platon çoğunluğun düşüncesine önem veren bir kişi değildir.⁵⁹ Onun asıl derdi "siyasal gücü" elinde bulunduranı iknâ etmektir. Ve o, devlet yönetimi ve kanunlarla ilgili düşüncelerini ancak siyasal gücü elinde bulunduranı iknâ etmek suretiyle hayata geçirebileceğini düşünür. Platon'un Syrakusai deneyimi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

"Dion şu sözleri kullanıyordu: 'Tanrının isteğiyle bir fırsat elde ettik, bundan daha iyisini bulabilir miyiz?' Ayrıca İtalya ve Sicilya'daki kentlerin büyüklüğünden, iktidardan ve Dionysios'un gençliği ve felsefeye olan merakından söz ediyordu. Dionysios'un dostlarının ve yeğenlerinin bizim benimsediğimiz yaşam şeklini benimsediklerinden, Dionysios üzerinde bu sayede bir etkimiz olabileceğinden söz ediyordu. Büyük devletleri yöneten insanların filozoflar olmasını istiyorsak, şimdi elimizde bir fırsat vardı. Böylesi bir fırsat bir daha elimize geçmezdi. Dion bu ve buna benzer sözlerle beni teşvik etti"

(...)

"En sonunda kanunlar ve devlet yönetimi hakkındaki düşüncelerimi pratiğe geçirmek konusunda bir fırsat bulduğuma karar vererek yola çıktım. Sonuçta ikna etmem gereken bir kişi vardı ve onu ikna edersem hiçbir sorun yaşanmayacaktı" (Mektuplar, 2010: 328-c).

Ancak Platon bu iknâ etme çabasında başarılı olamadı. Hatta, söyleneğine göre,⁶⁰ canını bile zor kurtardı.

Platon hem bilginin gücünün hem siyasal gücün devlet yönetimi için ne kadar önemli olduğunu biliyordu. Nitekim bu iki gücü elinde bulunduran filozof kralın kanunların da üstünde olmasını istediği için onun gücüne güç katmıştır.

"Her ne kadar kanunların bir noktaya kadar kral işi olduğu açıksa da bununla beraber en iyisi kuvveti kanunlara değil, bilgili bir krala vermektir. Biliyor musun niçin?"

...

⁵⁹ Bkz. Kriton, 2006: 44c-d; Euthphron, 2000: 4a-b; Lakhes, 2001: 184d-e; Protagoras, 2001: 317; Phaidon, 2001: 65; Yasalar, 2007: 661.

⁶⁰ Bkz. Laertios, 2010: 137/m: 19. Ayrıca iyi ideasının temasından sonra mağaranın içine girip oradaki mahpuslara gölgelerin gerçek olmadığını anlatmaya çalışan filozofun karşılaşabileceği ölüm tehlikesiyle ilgili olarak bkz. Devlet, 2006: 517a.

“Çünkü kanun, en faydalı emirler verecek şekilde, herkes için en iyi, en doğru olanı aynı zamanda asla kavrayamaz. Çünkü insanlarla onların işleri arasındaki ayrılık, sonra insana ait hiçbir şeyin hiçbir zaman olduğu yerde durmaması, hiçbir sanata, hiçbir konu üzerinde, her zaman ve her hal için doğru, mutlak bir kural koymak imkânını vermiyor” (Devlet Adamı,⁶¹ 2001: 294-b).

Böylece Platon filozofa toplumu yönetebilmesi için, neredeyse, mutlak bir güç bahşeder. Çünkü o sahip olduğu “bilgi bakımından” toplum için en iyi kararları alacak olan tek kişidir.⁶² Fakat tek tek bireyleri mutlu edecek, onlara âdil davranacak bir kişi de değildir. Çünkü “O da bütün sürü için verdiği emirlerde, tebaalarına doğruluk ve karşılıklı anlaşma ödevlerini buyururken, hiçbir zaman her kişiye uyan bir kural kullanamaz” (Devlet Adamı, 2001: 295).

Platon acaba, neredeyse, mutlak bir güç bahsettiği filozof kralın kanunlardan da üstün olması halinde ortaya çıkabilecek tehlikeli durumları⁶³ -örneğin tek tek kişilerin uğrayacakları, muhtemel, adil olmayan davranışları-fark etmiş miydi?

“Yöneticiler’ denenlere şimdi ‘yasaların hizmetkarları’ adını vermem, yeni bir ad vermek hevesiyle değil; bir kentin kurtuluşunun ya da yıkılışının her şeyden çok buna bağlı olduğunu düşünüyorum da ondan. Çünkü bir devlette yasa güçsüz ve çığneniyorsa, bence yıkılış çok yakındır; ama yasa yöneticilerin üstündeyse ve yöneticiler onun kölesi ise, devlet kurtuluş ve tanrının kentlere verdiği bütün nimetlere kavuşur” (Yasalar, 2007: 715c-d).⁶⁴

Buna göre felsefi kariyerinin yaşlılık döneminde Platon’un filozof kral düşüncesinin tehlikesini fark ettiğini, bundan dolayı da gücü yasalara verdiğini söylemek mümkündür.

Sonuç

Platon tarafından filozofun, Sokrates’te olduğu gibi, “bilmediğini bilen” olarak değil de “bilen” olarak tasavvur edilmesi ilk filozofun kim ve onun nasıl filozof olduğunu belirsiz kılan bir sebeptir. Çünkü hakikatin bilgisine sahip

⁶¹ “Devlet Adamı, bir başka deyişle insanlığın resmî çobanı, İyinin görüsünü bırakıp mağaradaki yurttaşlarına yasakoyucu olarak hizmet etmek için yeryüzüne inen bekçi olarak, aktif yaşamı içindeki Filozofla ilgilenir” (Cornford, 1989: 310).

⁶² “...bilen kimse, gerçek devlet adamı, birçok hallerde, yalnız kendi sanatından ilham alır ve kendi işinde, yeni bir davranışı, kendinin kaleme aldığı ve kendinin bulunmadığı zaman için buyurduğu emirlerden daha iyi bulduğu zaman, yazılı kanuna hiç aldırılmaz...” (Devlet Adamı, 2001: 300c-d).

⁶³ Bu tehlikeli durumlardan biri de bir kralın öyle olmadığı halde kendisini filozof olarak görmesidir. Allen bu durumla ilgili olarak 2. Dionüsius’a işaret eder (2011: 161). Onun bu düşüncesini krş. Mektuplar, 2010: 341-b.

⁶⁴ Krş. Mektuplar, 2010:334c. Ayrıca Platon’un yasaların üstünlüğü düşüncesiyle Sokratik düşünceye geri döndüğü söylenebilir. Bununla ilgili olarak bkz. Kriton, 2006: 50e.

olduğu iddia edilen filozofun söz konusu bilgiyi dilsel olarak ifade etmesi, bir başkasına aktarması mümkün değildir. Bu durumda hakikatin bilgisi filozofta “sır” olarak kalır. Filozofluğun temel ölçütünün bu şekilde sırrolması filozofun da sırrolması anlamına gelir. Filozofun sırrolmasıyla birlikte aynı zamanda ilk eğitimci filozof da sırrolur.

Kaynakça

- Ajdukiewicz, Kazimierz (2010). *Felsefeye giriş*. çev. Ahmet Cevizci, Say Yayınları, İstanbul.
- Allen, Danielle S. (2011). *Platon niçin yazdı?*. çev. Ayşe Batur, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arslan, Ahmet (2010). *İlkçağ felsefe tarihi 2*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Brehier, Emile (1969). *Felsefe tarihi*. çev. Miraç Katırcıoğlu, M.E.B. Yayınları,
- Burnyeat, Myles (2008). “Birinci tartışma: Platon”, *Büyük filozoflar, Platon’dan Wittgenstein’a batı felsefesi*. Bryan Magee, çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Cassirer, Ernst (2005a). *Devlet efsanesi*. çev. Necla Arat, Say Yayınları, İstanbul.
- Cassirer, Ernst (2005b). *Sembolik formlar felsefesi 1*. çev. Milay Köktürk, Hece Yayınları, Ankara.
- Cevizci, Ahmet (1998). *İlkçağ felsefesi tarihi*. Asa Kitapevi, Bursa.
- Cevizci, Ahmet (2011). *Eğitim felsefesi*. Say Yayınları, İstanbul.
- Conford, F. M. (1989). *Platon’un bilgi kuramı (Metne eşlik eden bir yorumla birlikte Platon’un Theaetetus ve Sofist adlı diyalogları)*. Çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Copleston, Frederick (1998). *Platon*. Çev: Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul.
- Derrida, Jacques (2012). *Platon’un eczanesi*. çev. Zeynep Direk, Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- Direk, Zeynep (2012). “Önsöz”, *Platon’un eczanesi*. Jacques Derrida, çev. Zeynep Direk, Pinhan Yayıncılık, İstanbul.

- Guthrie, W. K. C. (1999). *İlkçağ felsefesi tarihi*. çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Hadot, Pierre (2011). *İlkçağ felsefesi nedir?*. çev. Muna Cedden, Dost Yayınları, Ankara.
- Hesiodos (2012). *İşler ve günler, tanrıların doğuşu*. çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul.
- İhsan, Turgut (1992). *Platon'un son dönem felsefesinde bilgi sorunu*. Bilgehan Basımevi, İzmir.
- Laertios, Diogenes (2010). *Ünlü filozofların yaşamları ve öğretileri*. çev. Candan Şentuna, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Platon (2001). *Sokrates'in savunması*. çev. Niyazi Berkes, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Platon (2006). *Kriton*. çev. Filiz Öktem, Candan Türkkkan, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Platon (2001). *Lysis, Lakhes*. çev. Sabahattin Eyüpoğlu, Nurettin Şazi Kösemihal, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (1989). "Theaetetus", *Platon'un bilgi kuramı*. F. M. Cornford, çev. Ahmet Cevizci, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Platon (2000). *Euthyphron, Küçük Hippias*. çev. Pertev Naili Boratov, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (2001). *Protagoras*. çev. Nurettin Şazi Kösemihal, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (2010). "Menon", *Diyaloglar*. çev. Adnan Cemgil, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Platon (2006). *Gorgias*. çev. Mehmet Rifat, Sema Rifat, Türkiye İş bankası Yayınları, İstanbul.
- Platon (2000). *Kratylos*. çev. Cenap Karakaya, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Platon (2000). *Symposion*. çev. Cenap Karakaya, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (2001). *Phaidon*. çev. Hamdi Ragıp Atademir, Kemal Yetkin, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (1997). *Phaidros*. çev. Hamdi Akverdi, M.E.B, İstanbul.

- Platon (2006). *Devlet*. çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Platon (2001). *Devlet adamı*. çev. Behice Boran, Mehmet Karasan, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (2000). *Sofist*. çev. Cenap Karakaya, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (2001). *Timaios*. çev. Erol Güney, Lütfi Ay, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Platon (2007). *Yasalar*. çev. Saffet Babür, Candan Şentuna, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Platon (2010). *Mektuplar*. çev. Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul.
- Platon (2001). *Minos*. çev. Hamdi Varoğlu, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Popkin, Richard H. (2005). "Metafiziğin kısa tarihi", *Metafiziğe giriş*. çev. ve der. Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Popper, Karl (2008). *Açık toplum ve düşmanları I. cilt: Platon*. çev. Mete Tunçay, Liberte Yayınları, İstanbul.
- DE Oliveira, Renato Josaé (2012). *Platon'un eğitim felsefesi*. çev. İrfan Görkaş, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, c: 1, s: 1, 299-303.
- Soykan, Ö. Naci (1991). *Metin okuma Platon: Sofist*. Ara Yayıncılık, İstanbul.
- Ünder, Hasan (1993). *Platon'un devletinde eğitim ve insan doğası*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, c: 26, s: 1, 185-201.
- Vorlander, Karl (2008). *Felsefe tarihi*. çev. Mehmet İzzet-Orhan Saadettin, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Zeller, Eduard (2001). *Greک felsefesi tarihi*. çev. Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul.